

ชื่อเรื่องการค้นคว้าแบบอิสระ ระบบวนเกษตรกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ :
กรณีสวนหลังบ้านในเขตอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

ชื่อผู้เขียน นายสมคิด จีรัตน์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

คณะกรรมการสอบการค้นคว้าแบบอิสระ :

รองศาสตราจารย์ ประหยัด ปานดี	ประธานกรรมการ
ศาสตราจารย์ ดร.มนัส สุวรรณ	กรรมการ
อาจารย์ ดร.พรชัย ปรีชาปัญญา	กรรมการ

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินในระบบวนเกษตร รูปแบบการปลูกไม้ผลแบบผสมผสานในเขตพื้นที่ป่าไม้ และประสิทธิภาพของระบบวนเกษตรในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ในเขตอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นหัวหน้าครัวเรือน หรือสมาชิกในครัวเรือนที่สามารถให้ข้อมูลได้ และเป็นเกษตรกรที่ประกอบอาชีพการทำสวนไม้ผลบนพื้นที่สูงในพื้นที่ 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลฝายหลวง ตำบลแม่พูล ตำบลน่านกกก โดยการสุ่มตัวอย่างมาตำบลละ 1 หมู่บ้าน ได้ตัวอย่างจำนวน 165 ครัวเรือน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกตและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบไปด้วยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

ผลการศึกษสามารถสรุปได้ดังนี้ การใช้ประโยชน์ที่ดินในการทำสวนไม้ผลแบบวนเกษตรของเกษตรกรจะใช้ที่ดินที่ตนเองครอบครองอยู่ทำสวนไม้ผลเกือบทั้งหมด โดยจะไม่ปล่อยให้ที่ดินของตนเองว่างเปล่าจะปลูกไม้ผลหลายชนิดผสมป่าทั้งยังปลูกไม้พื้นล่างและพืชผักสวนครัว

บริเวณสวนมีการปลูกสร้างที่พักอาศัยชั่วคราว เช่น เเพง กระจ้อบ เพื่อไปดูแลสวนของตนเอง เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินให้คุ้มค่าซึ่งช่วยลดปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าได้ระดับหนึ่ง รูปแบบการปลูกไม้ผลแบบผสมผสานในพื้นที่ป่าไม้ เป็นรูปแบบการปลูกไม้ผลละป่าธรรมชาติไม่เป็นแถว เป็นแนวโดยปลูกไม้ผลหลายชนิดผสมกันซึ่งเป็นการทำสวนที่มีรูปแบบดั้งเดิม ไม้ผลหลักที่ก่อให้เกิดรายได้คือทุเรียน ลางสาด นอกจากนั้นก็มึรูปแบบใหม่คือ การปลูกเป็นกลุ่มและปลูกเป็นแถว เป็นแนวบ้างโดยปลูกไม้ผลที่ได้รับการปรับปรุงพันธุ์ เช่น ทุเรียนพันธุ์ดี ลองกอง มังคุด เป็นต้น ส่วนไม้พื้นล่างที่เกษตรกรปลูกได้แก่ กาแฟ พริกไทย สับปะรด ข่า ตะไคร้ และมีหญ้าต่างๆ ขึ้นปกคลุมอยู่ทั่วไป

ประสิทธิภาพของระบบวนเกษตรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่าสวนไม้ผลของเกษตรกรมีจำนวนไม้ป่าอยู่มาก มีสมุนไพรและไม้พื้นล่างอย่างหนาแน่น ทำให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ ไม้ผลที่ปลูกเป็นไม้ยืนต้นที่มีระบบรากลึก มีชั้นเรือนยอดที่ต่างระดับ ซึ่งไม้ผลดังกล่าวสามารถทำหน้าที่ได้ดีเช่นเดียวกับไม้ป่า ให้ประโยชน์ทั้งในด้านอนุรักษ์ เศรษฐกิจและสังคม เช่น เป็นแหล่งปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต รวมทั้งยังเป็นแหล่งที่มาของรายได้ แหล่งศึกษาค้นคว้าทางธรรมชาติและที่พักผ่อนหย่อนใจที่มีคุณค่ายิ่งของมนุษย์

Independent Study Title	Agroforestry System Forest Resource Conservation : A case of Homegarden, Laplae District, Uttaradit Province	
Author	Mr.Somkid Jeerat	
M.A.	Man and Environment Management	
Examining Committee :	Assoc.Prof.Prayad Pandee	Chairman
	Prof.Dr.Manat Suwan	Member
	Lect.Dr.Pornchai Preechanya	Member

ABSTRACT

The objectives of this study were to study (1) the land use of the agroforestry system, (2) integrated fruit trees planting in the forest area and (3) the efficiency of the agroforestry system in the forest conservation area in the District of Laplae, Uttaradit Province.

The samples in this study were householders or members who could provide information and who have planted fruit trees on highland in the area of Fai Luang, Mae Pool and Nanokkok Sub-Districts. 165 families were randomly selected from a village in each Sub-District. The tools used for data collecting were questionnaires, interviews, observations and involved documents. Statistic used in the analysis composed of frequency and percentage distributions.

The study results were as follows : Most private occupied land was used to grow fruit trees by using agroforestry method. Besides integrated fruits grown in the farmers' empty land, homegardens were planted under those trees as well. In the plantation, temporary shacks were built to watch and guard the plantation which helped decreasing forest invasion. The integrated fruit trees cultivation in the forest is naturally, typically, and disorderly mingled. The main fruit trees which provide source of income are DURIEN, and LANG SAD. Another type of fruit trees cultivation was to group or plant genetically developed fruit trees such as durien, LONG GONG,

and MANGOSTEEN in proper order. The homegardens planted under the fruit trees were coffees, pepper, pineapple, galingale, lemon grass and various types of grasses.

Regarding the efficiency of agroforestry system in forest resource conservation, it was found that there was a large number of trees in the farmers' fruit trees plantation. There was also a density of herbs which created various biodiversity value. The fruit trees grown are perennial plants with deep roots and different height. These fruit trees therefore serve the same purpose as forest trees concerning conservation, economy and social. Moreover, the trees are the fourth factor essential for living, source of income, educational research, and valuable relaxing place for human.